

DISPUTATIO PHYSICA
AMPLISSIMO ET IN-
TEGERRIMO VIRO, DN. JO-
HANNI GEORGIO HEUPE-
LIO, apud Sigenenses Pratori dignissimo,
avunculo suo debitâ observantiâ colendo,

*Hanc Philosophicam disputationem in grati
animi significationem inscribit & offert*

JOHANNES PITHAN
Respondens.

HEUPELII & PITHANI
EXAMINATIO PHILOSOPHICAE

T H E S I S I.

Nobilissima & homine philosopho dignissima est illa in
physicis διόσκεψις, quæ est de mixtorum generatione, &
huic oppositâ naturali putredine. Sine hâc enim physicæ
scientiæ parte multa scitu necessaria δυσερδινητα & δύσπρα-
σα sunt.

II.

Constituimus igitur hanc quæstionem præsentē hâc disputatio-
ne studiosis excutiendam proponere, initium à generatione sumpturi,
finem verò in putrefactionis doctrinâ facturi.

III.

Generatio mixti est generatio, quæ fit per mixtionem elementorum,
factam à legitimâ calidi cum frigido contemperatione. Zabarella
lib. 1. de mixti generatione & interitu cap. 2. obscuriùs definit mutatio-
nem à virtutibus activis, cum rationem habuerint, ex subjectâ materiâ
unicuiq; naturæ. Fit igitur unio humidi cum sicco operantibus cali-
do & frigido.

IV.

Hinc est quod Physica schola docet, mixtorum generationi duo
inesse vinculo quasi sororio connexa. Primum esse principatum & do-
minium qualitatum activarum in passivas. Sic enim Aristoteles lib. 4.
meteorol. cap. 1. ἁνωσι ἢ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν κρατεῖντα τῆς ὕλης. Activas
autem qualitates dicimus calorem & frigus, quòd magnam & præci-
pua vim ad agendum & movendum habeant. Passivas verò humidi-
tatem & siccitatem, non quòd non agant, sed quia impari vi agunt &
moderationem sui ab activis accipiunt.

V.

Sed quæris, quid sit hoc in loco principatus & dominium? Resp.
Inter Physicos discrepantia est. Zabarella lib. 1. de mixti generatione c. 3.
dicit, id intelligendum esse ratione formæ generandæ, & quantum illa
postulat, ita ut quando adest illa proportio activarum ad passivas, quæ
pro formæ educatione requiritur, tunc dicantur activæ dominari passi-

vis. Exempli gratiâ: Oleum (ex hypothesi) est calidum quinque gradibus, & humidum sex. Plures sunt gradus humiditatis quàm caloris; est tamen conveniens proportio pro olei formâ ex humido educendâ. Dico igitur calorem dominari humiditati, id est, aptum esse ad educendam ex humidâ illâ materiâ olei formam.

V I.

Secundum, quod inest mixtorum generationi, esse dicunt Physi-
ci terminationem factam ad certam consistentiam humidi cum sicco,
quæ vi caloris & frigoris fit. Humidum enim cum suâ naturâ sit flu-
idum, suisq; terminis contineri non possit, necesse est cum sicco miscea-
tur, quod illi partium cohæsiōem & consistentiam tribuit. Mixtio au-
tem humidi & sicci nullo modo fieri potest, nisi accedentibus caloris
& frigoris actionibus. Calor enim extenuat siccum & humidum, ut eo-
rum particulæ commisci possint, & sic forma mixti educi; frigus verò
calorem moderatur, idq; modò magis, modò minus, prout cujusque
mixti generatio postulat. Zabarella dicto loco cap. 5.

V II.

Sic igitur posteaquam terminatio hæc ad certam consistentiam
est facta, mixtum jam est generatum & omnibus numeris absolutum,
in quo ipsa elementa insunt secundum totam suam substantiam, non
quidem actu, sed potentiâ, hoc est, materia elementorum alterata ma-
net actu in mixto, sed formæ eorum substantiales destruuntur, scilicet
dum in novam formam mixti abeunt.

V III.

Præter hæc autem quæ de qualitatibus activis & passivis dicta
sunt, notandum est, generationem mixti esse quidem ἔργον illarum qua-
litarum, quatenus sine ipsis non fit, sed omnino & hoc requiri, ut tan-
quam veræ & primariæ efficientes causæ accedant δυνάμεις πλαστικαί, id
est, facultates formatrices, quibus elementorum concrecentium ac
certo modo temperatorum fit σύμφυσις & coalitus, & quarum ope ac
beneficio naturales formæ producuntur.

I X.

Ergo generatio mixti fit per concursum & coalitum elementor-
um aquæ & terræ, accedentibus calido & humido, quorum illud exte-
nuando aquæ humiditatem & terræ siccitatem aptè & convenienter
contemperat, ut cohærere & consistere possint; hoc verò calori justam
moderatio-

moderationem adfert, ut hoc modo dominium in humiditatem & siccitatem sit tanquam benignum & minimè crudele.

X.

Ad putrefactionem nunc pergimus, quæ est mixti interitus, & ab Aristotele lib. meteorol. cap. i. sic definitur: σήψις ἐστὶ φθορὰ τῆς ἐν ἐκάστῳ ὑγρῷ οὐκείας καὶ κατὰ φύσιν θερμότητι, καὶ ἀλλοτρίας θερμότητι, αὐτὴ δὲ ἔστιν ἢ τῷ περιέχοντι, id est, putrefactio est corruptio in unoquoque humido proprii & nativi caloris, ab alieno calore qui est ambientis.

X I.

Videamus singulas definitionis partes; & quidem primò dicitur putredo corruptio. Est enim corruptionis species quædam, videlicet, quæ dicitur φθορὰ κατὰ φύσιν, secundùm naturam. Non enim hoc in loco intelligitur violenta corruptio, ut quando plantæ nimio frigore enecantur & pereunt, nec corruptio rerum animatarum, quæ non putrefactio, sed mors dicitur: sed corruptio naturalis, quæ forma non nisi per materiæ putredinem corrumpitur & destruitur.

X II.

Deinde in definitione sequitur: Nativi & proprii caloris, scilicet indicatur corruptio non qualiscunque, sed nativi caloris, qui est vinculum conglutinationis humidi cum sicco, ac proinde præcipuum instrumentum, quo res naturales constituuntur.

X III.

Denique efficiens causa in definitione additur, nimirum ἀλλοτρία θερμότης τῷ περιέχοντι, id est, alienus calor ambientis. Scilicet ambiens & externus calor indicatur, qui in mixtum corpus agens ipsum excalefacit, rarefacit, ejusq; meatus aperit, quibus apertis & reclusis, internus mixti calor evocatus forâs egreditur, dissipatur atque ita imminuitur. Vocatur autem hic calor externus, quia est alienus & adventitius, licet interdum sit in ipso corpore, quod præter naturam afficit.

X IV.

Externus hic calor producit internam frigiditatem, quæ est ἀπία δειτέρα καὶ ἐπομένη, quia sequitur nativi caloris defectum, quod idem testatur Arist. 4. meteorol. cap. i. his verbis: κατ' ἐνδεῖαν πάσῃ θερμῷ, τὸ ἐνδεὲς ὄν ποιούσης διαίτησιν ψυχρὸν πᾶν, καὶ κοινὸν τὸ πάθος ἢ σήψις, ψυχρότητος τε οὐκείας, καὶ θερμότητι ἀλλοτρίας: hoc est, secundùm indigentiam patitur (scilicet id quod putrescit) calidi, quod autem indigens tali vir-

tute, id frigidum omne, & communis passio est putrefactio & frigiditatis propria & caliditatis aliena.

XV.

Si igitur putredo est ex caloris defectu, & ad caloris defectum sequitur frigiditas, utiq; putredo frigiditatis interna effectus est.

XVI.

Constat igitur calorem extraneum in hoc loco contrarium esse calori naturali, cum aliâs calori ut calori contrarium sit frigus. Nam putredo ab externa frigiditate nequaquam proficiscitur, siquidem hæc ratione τῆς ἀντιπρὸς αἰσθητικῆς internum calorem auget, dum egressum prohibet, & sic magis ad unitionem partium facit, quod & Aristoteles vidit, ubi dicto loco dicit: mixta temporibus & locis frigidioribus minùs putrescere, nimirum propter ambiens frigus, quod corpora densat, poros constringit, & ita caloris exitum impedit. Et sanè hoc ipsum comprobatur experientia. Videmus enim carnes hyberno tempore minùs putrescere, quàm æstivo.

XVII.

Hæc fortassis, quæ diximus obscuriora sunt, quàm ut à quovis facile capiantur: Quare exemplis illa illustrentur: Sanguis cum est extra venas, putrescit, quia scilicet destitutus est nativo calore, à quo antea regebatur, & collectus compressusque in loco angusto justâ caret διασπορῆν, quare acquirit peregrinum, eumq; corruptentem calorem, & sic putrescit sanguis. Malus cibus in ventriculum ingestus, facile corrumpitur & putrescit, nimirum non potest deduci ad perfectam concoctionem, nec à calore proprio ventriculi nec à calore proprio ipsius cibi. Demortui equi cadaver Soli expositum sic putrescit: Externus calor ambiens aperit poros cutis, indeq; evocat & educit calorem internum, quo imminuto fit solutio humidi & sicci & ab invicè separatio, ut amplius conglutinata non maneant; factâ hæc separatione, externus calor humidum quoque absument, ut tantum siccum maneat, Zabarella lib. 2. de generatione & interitu mixti cap. 14.

XVIII.

Experientia docet, ait Zabarella lib. 2. de mixti generatione & interitu cap. 9. putrescentia in initio fieri calidiora quàm priùs erant; acervus enim tritici quando incipit putrescere fit calidior. Sic acervus lataminis in principio putrefactionis adeò incalescit, ut ex ovis gallinarum

narum pullos excludat. Hujus autem duplex est ratio; una, quoniam ex calidi externi actione necessum est, ut mixtum reddatur calidius; altera, quia calor internus exiens fit major, hoc est, sensilior.

XIX.

Est quoque putredo in inanimatis. Vestes enim arctius conclusæ, præsertim humidior loco, putrescunt, dum in aëre immoto & quasi suffocato quiescunt, unde & gravem situm olent, & tineas gignunt, à quibus eroduntur.

XX.

Cæterum putrefactio non est uniusmodi, sed alia est κατ' ὅλον, secundum totum, alia κατὰ μέρος, id est, secundum partem.

XXI.

Putrefactio κατ' ὅλον aliàs dicitur perfecta, quâ corpus mixtum omni ex parte putrescit, & in ipsa elementa resolvitur. Hoc genus putredinis hæcenus descripsimus. Duos habet terminos, unum à quo, alterum ad quem, ille est ipsa mixti natura, hic natura elementorum, in quâ mixti dissolutio fit. Utrumque terminum perfecta putredo attingit. Atque hæc putredine interdum corrumpitur etiam pars corporis mixti; verbi gratiâ, pes, manus, digitus, non semper totum corpus. Hic putrida portio in integrum restitui nunquam potest, partes tamen periclitantes arte & naturâ præservari possunt, ne putredo longiùs progrediatur.

XXII.

Putrefactio κατὰ μέρος aliàs imperfecta dicta ea est, quando corpus mixtum ex parte non in totum putrescit, quam ob causam imperfecta putredo nuncupatur. Nam in hæc putredine corpus mixtum recedit quidem à suâ naturâ, sed non pervenit ad resolutionem in elementa, ideo Arist. loco sæpè citato dicit: ἰδίως γὰρ λέγεται σήψις ἐπὶ τῷ κατὰ μέρος φθειρομένῳ, ὅταν χωρεῖ τῆς φύσεως, hoc est, & propriè dicitur putrefactio in iis, quæ secundum partem corrumpuntur, cum separata fuerint à naturâ. Ubi notandum, Aristotelem declarare imperfectam putredinem per recessum à naturâ, non per dissolutionem in elementa.

XXIII.

Ad imperfectam hanc putredinem pertinet ea, in quâ substantia ex parte putrescit, ac dissolutâ suâ συμφύσει quodammodo in elementa abit, ex parte verò commutatur in novam quandam substantiam, factâ

novâ elementorum συζυγίαι, ita ut non fiat discessio totius mixti in elementa, sed aliud quid generetur, succedente novâ formâ substantiali cum novâ κρᾶσις.

XXIV.

Sic in primâ concoctione, quæ in ventriculo fit, corrumpuntur ingesta alimenta, amittunt suam φύσιν & formam, & putrescunt, sed tantum ex parte, quia pars inutilis excernitur, pars verò utilis fit materia novæ generationis, nimirum chyli, qui est novum mixtum à priore πρὸ εἶδους καὶ οὐσίας diversum, quæ causa esse videtur, cur veteres πρῶτον vocaverint σῆψιν.

XXV.

Huc refertur quoque puris ex sanguine corrupto generatio, quando sanguis extra venas consistens contagio alieni caloris in speciem naturalis puris per novam quandam materiæ contemperationem permutatur. Hinc insito calore sanguinis abolito, forma quoque corrumpitur, & sic corruptio est, sed quatenus in materiam aliter temperatam actione caloris nova species educitur, generatio est.

XXVI.

Huc etiam illud putredinis genus pertinet, quando ex rebus nonnullis putrescentibus insecta, vermes & aliæ bestiolæ nascuntur, ut lumbrici in terrâ, aselli sub hydris aquarum, vermiculi è caseis, è stercoribus insecta, ex cadaveribus equorum crabrones & scarabæi, ex boum apes, imò in ipsis intestinis & ulceribus sæpè vermes gignuntur. Talis autem generatio Aristoteli lib. 3. de generatione animalium, γένεσις αὐτόματη, hoc est, generatio spontanea dicitur, fortassis quia generatio est æquivoca, nec datur univocum generans, quod quasi liberè & de consilio generat.

XXVII.

Sed hîc occurrit difficultas, quomodo calor possit esse causa corruptionis mixti, & simul generationis? Ad hoc ἀντιπρῆτον respondetur, corruptionis & generationis causam esse calorem, sed non eundem αἰεθμῶν. Calor enim externus putrefactionem efficit, ut in superioribus dictum, sed cum unius corruptio soleat esse alterius generatio, materia novam speciem parturiens, concipit intra se novum sibi que proportionatum calorem, qui respectu rei nascentis est internus & naturalis, & generationis causa est, non putrefactionis. Atque hæc est illa σῆψις, quæ καὶ μέγθ dicitur.

XXVIII.

XXVIII.

Ex his, quæ dicta sunt, putrefactionis in genere sic dictæ causas colligimus has: Efficiens causa est calor externus ac præternaturalis, qui evocat calorem internum & naturalem. Materia est humidum multum, ex quo putredo existit. Forma videtur consistere in resolutione humidi & sicci.

XXIX.

Atque hæc sunt ea, quæ hac vice de mixti corporis generatione & huic oppositâ putredine ad amicam & placidam *εὐζήτησιν* adferre volumus.

PROBLEMAT A.

1. An finis sit ultima causarum? Neg.
2. An omne efficiens operetur propter finem? Affir.
3. An omne mixtum constet ex aquâ & terrâ? Affir.
4. An id, quod naturaliter generatur, & corrumpitur, sit totum compositum, an verò vel materia, vel forma? Affirmatur prius.
5. An implicetur contradictio, cum dicitur corpus esse in pluribus locis simul? Affir.
6. Qui dicit propria ullo modo communicari, sibi contradicit. Nam *propria si fiunt communia, propria non sunt.*
7. Pari modo errant, qui dicunt propria posse communicari non communicato subjecto, cujus propria sunt. Qui enim quod essentiale est, abesse potest, salvâ manente rei essentiâ?

Μόνη σοφῶ Θεῶ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

FINIS.

Σχέδισμα

HERMANNI RAVENSPERGERI
SIGENENSIS,

AD

PIUM, DOCTUM ET MODESTUM JUVENEM,
DN. JOANNEM PITHAN, DE GENERATIONE ET
corruptione physicâ disputaturum, amicum
suum percharum.

QUI bene perpendit *Physicæ* Generatio quid sit,
Ipse bonum generat: commoda magna parit.
Qui simul attendit *Physicæ* corruptio quid sit,
Turpia corrumpit, tetra perire facit.
Sic tibi (nil dubito) *Physicæ* Generatio Pithan
Dum cordi est, Generas: proficis arte tuâ.
Proficis arte tuâ multum; producus & auges
Doctrinam sanam; doctior inde redis.
Et tibi dum (credo) *Physicæ* corruptio cordi est,
Corrumpis mentis nubila quæq; tuâ.
Destruis insulsam ruditatem, pellis & aufers,
Nec deinceps rudis ut turpis a sella rudis.
Quare doctrinæ generandæ commoda, nugis
Et corrumpendis, organa semper habe.

6. Calend. Junii

AnnI postreMæ Christi Dei & fratris nostri patentiæ.

JUSTI ALSTEDI

AD DOCTISSIMUM DN. RESPON-
DENTEM, DE PRÆSTANTIA PHY-
sicæ scientiæ, carmen.

Nobilis est ars hæc, quam tractas optime PITHAN,
 Pars hæc est medica, sine quâ medicina profectò
 Et vana & nulla est; medico cognoscere prodest
 Naturam rerum, quò possit noscere morbi
 Naturam, valeatq; illum depellere durum.
 Ethicus hanc laudat tractatq; ea per placet ipsi:
 Dogmata sacra probant hanc, ceu docet ipse Melanchthon:
 Hanc probat atq; docet Moses in codice sacro.
 Tu vera sophia, physicesq; problemata tradis,
 Quæ sunt philosophis scitu dignissima, quæq;
 Philosophum instigant, naturam ut ritè movere
 Cunctarum rerum possit, quæ machina mundi
 Comprehendit spatio spatioso. Si sophus hæc non
 Calluerit, sophia non, sed tunc morosorum
 Nomen habet, pejora docet, melioraq; nescit.
 Philosopho physicam tollas, & cuncta jacebunt;
 Philosopho physicam reddas, & cuncta placebunt.

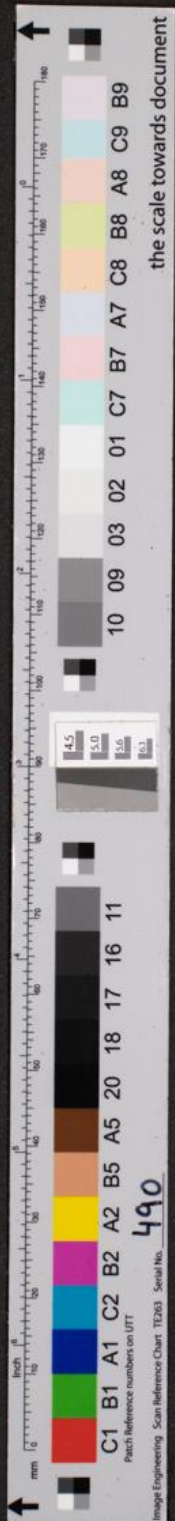
AD DOCTISSIMUM DM. RESPO.
DENTEM DE BRUNNENSI

IN
[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

AD DOCT
DENTE

Nobilis est ars
Pars hæc est
Et vana & nulla est
Naturam rerum, q
Naturam, valeat q
Ethicus hanc laud
Dogmata sacra pro
Hanc probat atq, de
Tu vera sophia, phy
Que sunt philosoph
Philosophum instig
Cunctarum rerum
Comprehendit spa
Calluerit, sophia no
Nomen habet, pejo
Philosopho physicam
Philosopho physicam

PON-
Y-

6